

Krav 1

Hovedtariffoppgjøret i staten

2020

Fra Unio

Tirsdag 1. september 2020 kl. 1000

Innledning

Innledningsvis vises det til Unios inntektspolitiske uttalelse når det gjelder den økonomiske situasjonen og de utfordringer Norge står overfor.

Koronapandemien har preget 2020. Forberedelsene til hovedtariffoppgjøret 2020 var godt i gang da Norge stengte ned i mars. Mye ble satt på vent og utsatt. Det gjaldt også tariffoppgjørene. Noen av forutsetningene har endret seg siden forberedelsene startet, samtidig er mange av de utfordringene vi har i statlig sektor de samme i dag som før nedstengingen.

Den økonomiske avkastningen av utdanning i Norge er lav sammenlignet med andre land. Flere av Unios grupper i staten har lavere livslønn enn arbeidstakere med videregående opplæring som kompetansenivå. Lønnsgapet mellom grupper med høyere utdanning i staten, og tilsvarende grupper med like lang utdanning i privat sektor er svært stort. Dette lønnsgapet må reduseres og det vil også være avgjørende for å minske lønnsforskjellene mellom kvinner og menn. Utdanning, kompetanse, ansvar og risiko må verdsettes høyere i staten for å stanse mindrelønnsutviklingen og forbedre lønnsnivået, sammenlignet med tilsvarende grupper i andre deler av norsk arbeidsliv.

Offentlig sektor er effektivt drevet og leverer gode tjenester. Verdiskapingen i offentlig sektor er avgjørende for den samlede verdiskapingen i samfunnet. En kunnskapsbasert og omstillingsdyktig offentlig sektor er et viktig konkurransefortrinn for norsk næringsliv, og privat sektors evne til omstilling og nyskaping.

Unio mener et godt lønnsnivå og en god lønnsutvikling for ansatte med universitets- og høyskoleutdanning i staten er en forutsetning for dette. Dette bidrar til å beholde og rekruttere kompetente arbeidstakere, styrke kvalitet og omdømme, samt å gjøre staten best mulig i stand til å nå sine mål.

Unio har sluttet seg til frontfagsmodellen. Det følger av denne at den samlede lønnsveksten i konkurranseutsatt industri etter frontfaget er gjennomført, danner norm for etterfølgende oppgjør. Dette er verken gulv eller tak, men en norm som skal sikre at lønnsveksten i konkurranseutsatt sektor over tid er retningsgivende for andre sektorer.

Over tid er en viktig presisering. Anslagene for lønnsveksten som gis når frontfaget er ferdig er beheftet med usikkerhet. En stor del av lønnsveksten skjer lokalt. Hvor mye dette utgjør er ikke kjent når anslagene blir gjort.

Profilen på de etterfølgende tariffoppgjørene må tilpasses de ulike tariffområders utfordringer. Frontfaget er normgivende for rammen, ikke for profilen.

Krav

Unio krever at utdanning, kompetanse, ansvar og risiko skal verdsettes bedre lønnsmessig. Ved årets oppgjør krever Unio reallønnsvekst. Unio krever at den disponible rammen gis som et likt prosentvis tillegg på A-tabellen til alle.

For å sikre gode og reelle forhandlinger mellom likeverdige parter er det nødvendig med spilleregler som aksepteres og forstås likt av partene. Unio krever en gjennomgang av kapittel 2, Lokale bestemmelser. Unio krever både en tydeliggjøring og en utvidelse av mulighetene til de lokaler parter.

Unio tar forbehold om nye og/eller endrede krav underveis i forhandlingene.

Vedlegg: Unios inntektspolitiske uttalelse 2020.

Vedtatt i Unios styre 25. august 2020

Unios inntektspolitiske uttalelse 2020

– oppdatering august 2020

Koronapandemien går som et spøkelse gjennom verden. Helsevesenet presses til sitt ytterste. Arbeidsplasser har blitt stengt, og mange vil ikke få tilbake sin gamle jobb. Norge er i tillegg rammet av et fall i oljeprisene som vil påvirke investeringer og sysselsetting. Begge deler krever omfattende stimuleringsiltak for å unngå enorm sløsing med arbeidskraft og kapital. Vi må finne en god balanse mellom å stimulere «det gamle» og hjelpe fram «det nye». Høy arbeidsledighet må bekjempes med aktiv finanspolitikk og en «aktiv stat». Vi har nå en historisk mulighet til å framskynde det grønne skiftet. Lønnsdannelsen må raskest mulig komme tilbake til normalen. De siste anslagene for norsk økonomi er mer optimistiske.

De valg vi gjør på vei ut av krisa vil være avgjørende for om vi klarer å sikre folks inntekt og videreutvikle vår samfunnsmodell. Ikke alle land har økonomiske muskler og muligheter som oss. Det er riktig å bruke av fellesskapets ressurser for å sikre permittertes inntekt og virksomheters evne til å stå igjennom nedstengningen og den vanskelige tiden etterpå. Ikke alt vil eller bør bli som før. Sysselsettingspolitikken, næringspolitikken og utdannings- og kompetansepolitikken må stimulere til omstilling, kompetanseheving og grønn vekst. Vi trenger et kraftig løft for å hjelpe fram ny virksomhet og nye arbeidsplasser i privat- og offentlig sektor. Offentlig sektor må brukes aktivt, og helsevesenet må styrkes slik at vi ikke havner i samme situasjon ved neste krise.

Mer optimistiske anslag for norsk økonomi

Koronapandemien og nedstengningen som fulgte i de fleste land har ført verdensøkonomien og norsk økonomi inn i en krise som vi må tilbake til mellomkrigstiden for å finne maken til. Arbeidsledigheten økte raskt til historisk høye nivåer.

Nye analyser viser derimot at opphøringen kan gå raskere enn tidligere antatt. TBU viser i sin juni-rapport at SSB, Norges Bank og Finansdepartementet anslår et fall i fastlands-BNP på 3-4 pst i 2020, det er betydelig lavere enn tidligere anslag. Under krisa har folks kjøpekraft i stor grad blitt opprettholdt. Folk kan også oppleve å ha god råd, ting vi før brukte penger på har ikke vært tilgjengelig, det har gitt økt etterspørsel på andre områder. Lave renter stimulerer forbruket og boligmarkedet. Og ikke minst kanaliseres mye av husholdningenes etterspørsel mot tjenester levert i Norge, som f.eks. reiselivstjenester og mindre lekkasjer gjennom grensehandelen. Dette bidrar til å dempe fallet. Usikkerheten er derimot fortsatt stor, og økt smitte og ny nedstengning vil utsette den økonomiske opphøringen.

Lønnsdannelsen

Seks år etter oljeprisfallet i 2014 var det «lønnstakernes tur». Så kom koronakrisa og lønnsoppgjøret ble utsatt.

Den lønnsmessige opphøringen etter oljeprisfallet tok tid og var egentlig ikke på plass før koronakrisa. Siden 2014 har reallønnsveksten vært på beskjedne 0,3 prosent per år i gjennomsnitt, noe høyere de to siste årene. God lønnsomhet og produktivitetsvekst i industrien tilsa at vi burde fått en skikkelig økning i reallønna i årets tariffoppgjør. For deler av næringslivet har nedstengningen gitt ny krise, svak lønnsomhet og stor usikkerhet.

Unio vil, tross krisa, peke på at ikke all næringsvirksomhet er like hardt rammet. Mange har hatt kraftig omsetningsvekst. Husholdningenes forbruksmønstre har endret seg, men samlet volum viser tegn til normalisering. Unio mener at det er viktigere enn noen gang at årets hovedoppgjør gjennomføres på en ordinær måte. Det er nødvendig for at de som jobber i privat tjenesteyting og i offentlig sektor skal slutte opp om frontfagsmodellen.

Unio vil også peke på at SSBs prognoser for framskriving av norsk økonomi tilsier at lønnsdannelsen vil komme raskere tilbake til normalen etter koronakrisa enn etter oljeprisfallet, gitt at smittesituasjonen ikke gir ny nedstengning.

Den økonomiske politikken og det grønne skiftet

Unio mener det er riktig å bruke vår finanspolitiske handlefrihet ved å ta store penger fra oljefondet for å komme oss raskt ut av krisa. Alt annet ville være uansvarlig, det ville true arbeidsfolks inntekt og bedriftenes overlevelse og svekke verdiskapingen, omstillingsevnen og velferden på lang sikt.

Arbeidsledigheten ser ut til å feste seg på et høyere nivå og den rammer særlig ungdom. Det er en fare for at vi kan få en ungdomsgenerasjon hvor mange vil slite med å finne jobb. Det tilsier at utdanningskapasiteten økes, at kompetansehevede tiltak brukes i langt større grad enn det som har vært vanlig og at arbeidsmarkedstiltakene styrkes. Investering i utdanning er den beste investeringen for framtida. Koronakrisa har også vist oss at

smittevernberedskapen har vært under enhver kritikk og at grunnbemanningen i helsetjenestene er for lav.

Generelt bør vi unngå skattelettelser som del av krisepolitikken, effekten for produksjon og sysselsetting er bedre med tiltak på utgiftssiden. Skattelettelsene de senere årene har svekket den årlige finansieringen av velferdstjenestene med 27 mrd. kroner. Det har skjedd i en situasjon hvor mangelen på f.eks. sykepleiere har økt og det er en urovekkende stor andel ansatte uten godkjent utdanning innen omsorgs-, oppvekst- og utdanningssektoren.

Norge har stor økonomisk handlefrihet i finanspolitikken, det gir oss en mulighet til å komme raskere ut av krisa. Vi må imidlertid være forsiktige med å bruke disse musklene til å bygge opp igjen alt det gamle. Krisepolitikken må innrettes mot omstilling og fornyelse, kunnskap og kompetanse og miljø og bærekraft.

Petroleumssektoren spiller i dag en avgjørende rolle i norsk økonomi. En for kraftig nedtur på kort tid vil ramme oss hardt. Vi burde hatt en plan for styring av nivået på framtidige oljeinvesteringer som sikrer en jammere investeringsaktivitet, men som over tid innebærer en faktisk nedtrapping. Planen må ta hensyn til at klimagassutslippene i Norge skal halveres innen 10 år.

Skal vi klare å bruke krisa til et løft for fornybarsatsingen og annen landbasert virksomhet, må politikken innrettes slik at ikke all kapital trekkes mot oljesektoren. Norsk vannkraftforsyning må oppgraderes. Det bør sette inn store midler på å få fram et omfattende program for havvind på norsk sokkel, solenergi på sjø, hydrogen, fangst og lagring og andre fornybarprosjekter. Dette må skje i tett dialog med forsknings- og utdanningsinstitusjoner og ivareta FNs bærekraftsmål, ikke bare knyttet til klima, men også til økosystemer og til hav og marine ressurser. Leverandørindustrien og maritim næring må være en partner for staten i fornybarprosjekter på sokkelen og på land. Som oljenasjon har vi et særlig ansvar for å få fram vellykkede prosjekter på karbonfangst og lagring, noe som vil være avgjørende for at vi skal klare å nå klimamålene.

Hovedavtalen på KS-området har fått inn bestemmelser som sier at bærekraftsmålene skal inngå som en del av partssamarbeidet. Nå må bærekraftsmålene og klima inn i trepartssamarbeidet på nasjonalt nivå gjennom faste møter i Arbeidslivspolitisk råd.

Staten må også øke sitt engasjement som risikoavlaster og investor for å få fram nye oppstartsselskaper o.l. Det må satses kraftig på videre elektrifisering av fergetrafikken og kysttrafikken generelt.

Norske sjøfolk erstattes i økende grad av billig utenlandsk arbeidskraft. Unio krever at norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde på norsk sokkel og i norske farvann. Det vil sikre like konkurransevilkår slik at norske sjøfolk kan konkurrere om arbeidsplassene i havrommet.

ABE-kuttene har svekket beredskapen og det forebyggende arbeidet og gjort kampen mot koronapandemien vanskeligere.

Ingen motsetning mellom privat- og offentlig sektor

Korona-pandemien har vist hvor gjensidig avhengige offentlig- og privat sektor er av hverandre. Manglende vilje til å prioritere helsesektoren over tid, gjorde Norge ute av stand til å håndtere pandemien på noen annen måte enn å stenge ned samfunnet. Dette satte andre deler av velferdssamfunnet, som barnehager, skoler, barnevern m.m. overfor store utfordringer.

Kommunesektoren må på samme måte som etter finanskrisa, gis en sentral rolle i motkonjunkturpolitikken og kampen for å gjenreise sysselsettingen. De siste årene har kommunesektoren pga. stramme økonomiske rammer spilt en meget beskjeden rolle i arbeidet med å skape nye arbeidsplasser. Kommunene må få midler til å framskynde vedlikehold og nybygg, til å framskynde digitaliseringen av offentlig sektor og til å styrke det generelle tjenestetilbudet. Dette må komme i tillegg til kompensasjon for utgifter og inntektsbortfall knyttet til koronakrisa. Det vedtatte kommuneopplegget for 2021 er for stramt og vil bidra til å forlenge den økonomiske krisa.

Kampen mot smittespredningen har foregått i kommunene. Den enkelte kommune må få kompensert de økte utgiftene og inntektsbortfallet de har i forbindelse med koronapandemien fullt ut. For kommunene haster denne avklaringen.

Nedstengingen av Norge viste at smittevernberedskapen var for dårlig og at sykepleiermangelen Unio har påpekt i en årrekke har store samfunnsmessige konsekvenser. Kommunene må få midler til en styrking av de forebyggende helsetjenestene, habilitering og rehabilitering, smittevernberedskap og til økt grunnbemanningen i helse- og omsorgstjenesten samt i skoler og barnehager. Oppgaver som er satt på vent eller som må gjennomføres på langt mer kostbare måter pga. smitteverntiltak, vil gi kommunene ekstra kostnader ut hele året og inn i neste år. Dette må også kompenseres.

Et samfunn velger hvor stor offentlig sektor skal være etter hvilke oppgaver som bør utføres av det offentlige. Skatter påfører oss ikke et tap, men bidrar til å frigjøre ressurser slik at det offentlige får gjort fellesoppgavene. I koronakrisa har privat sektor ropt på felleskapet og penger fra oljefondet, indirekte har de bedt om økte skatter. Unio tar kraftig avstand fra næringslivsledere som nå advarer mot at offentlig sektor skal bli for stor. Det er ingen motsetning mellom privat og offentlig sektor. Hva offentlig sektor skal levere er derimot et politisk valg. Koronakrisa har avslørt at dimensjoneringen av offentlig sektor på flere områder har vært for svak.

Ansatte i offentlig sektor leverer gode tjenester som er avgjørende for den samlede verdiskapingen i samfunnet. En kunnskapsbasert og omstillingsdyktig offentlig sektor er et viktig konkurransefortrinn for norsk næringsliv, avgjørende i taklingen av store kriser som koronapandemien og sentral for privat sektors evne til omstilling og nyskaping. Her står Unios yrkesgrupper helt sentralt. Fordi endringene skjer raskere enn før, vil det i større grad enn tidligere være nødvendig å fornye og øke kompetansen gjennom hele yrkeskarrieren. Det må legges bedre til rette for samarbeid mellom arbeidsliv og utdanning på alle nivåer, samtidig som det må etableres gode systemer for organisering og finansiering av etter- og videreutdanning.

Når privat sektor er i alvorlig krise, vil bedriftene erfaringsmessig bruke mindre på forskning og utvikling i lang tid framover. Staten bør derfor øke sin andel av den samlede forskningen. Unio mener at den statlige forskningsinnsatsen bør utgjøre 2 pst av BNP i en tiårsperiode for å bidra til omstilling og det grønne skiftet. Samtidig må universitetenes og forskningsinstituttene grunnfinansiering styrkes.

Unio vil kjempe for at utdanning og kompetanse skal lønne seg bedre. Det er avgjørende for kvaliteten på de tjenestene som hele samfunnet er avhengig av. Alle sektorer bidrar til verdiskapingen og er avhengig av hverandre.

Offentlig sektor må tilby konkurransedyktige lønns- og arbeidsvilkår og gode tjenestepensjonsordninger. Ifølge TBU tjente kommunalt ansatte 90 000 kroner mindre enn ansatte i industrien i 2019. Stat, kommuner og helseforetak må i større grad verdsette utdanning, kompetanse og ansvar, bekjempe verdsettingsdiskriminering, arbeide for likelønn og kompensere for ulempe, belastning og risiko. Det er store rekrutteringsutfordringer i store deler av offentlig sektor. Lønn må brukes for å løse rekrutteringsproblemene. Det er derfor nødvendig at resultatet i offentlig sektor blir høyere enn frontfagsramma der det er særskilte rekrutteringsutfordringer.

Offentlig arbeidsgivere har et særlig ansvar for å bekjempe verdsettingsdiskriminering i et kjønnsdelt arbeidsmarked. Det trengs også tiltak på tvers av sektorer i arbeidslivet hvis vi skal kunne sikre likelønn mellom kvinner og menn. Dette er også et politisk ansvar. Frontfagsmodellen strekker ikke til for å bekjempe verdsettingsdiskriminering på tvers av sektorer.

Organisasjonsgrad og fagforeningskontingent

Den norske arbeidslivsmodellen er kjernen i den norske modellen. Koronakrisa har vist hvor avhengige vi er av hverandre, hvor avhengige vi er av en stor og effektiv offentlig sektor og hvor viktig arbeidslivsmodellen er for å få oppslutning om viktige beslutninger i en krisetid.

En viktig forutsetning for den norske arbeidslivsmodellen er høy organisasjonsgrad og høy reell oppslutning om norske tariffavtaler som grunnlag for lønn, pensjon og arbeidsforhold. Forskning viser at fagforeningsfradraget, gjennom økt andel organiserte, bidrar til å øke produktiviteten i virksomhetene. Unio krever at det gis fullt fradrag for fagforeningskontingent.

Pensjon

Unio ønsker tariffestede kollektive pensjonsordninger i store, brede og solidariske fellesskap.

12. februar 2020 konstaterte Unio, LO og YS at de ikke klarte å komme til enighet med Arbeids- og sosialdepartementet, KS og Spekter om en avtale om tilpasning av særalderspensionene i offentlig tjenstepensjon til ny folketrygd for de som er født i 1963 eller senere. Unio konstaterer at regjeringen ikke var villig til å sikre disse gruppene gode livsvarige pensjoner innenfor rammen av en levealdersjustert modell, slik pensjonsavtalen av 3. mars 2018 allerede hadde lagt til grunn. I sommer viste regjeringen at de egentlig hadde en annen agenda da de nå foreslår å oppheve plikten til å fratrukke ved særaldersgrensen. Det øker usikkerheten rundt særalderspensionene ytterligere.

Pensjonsreformen krever at vi står lenger i arbeid for å få en god pensjon. Denne muligheten må bli reell for alle. Myndigheter og arbeidsgivere må tilrettelegge for helsefremmende arbeidsmiljø og seniorpolitiske tiltak. Partene må se på tariffiltak som virker positivt på arbeidstakernes helse og jobbengasjement. Arbeidsgivers plikt til å betale sykelønn må også gjelde ansatte over 67 år.

Lønns- og prisutviklingen

TBU anslår i sin hovedrapport fra juni 2020 (se sammendrag i vedlegg) den gjennomsnittlige lønnsveksten i NHO-bedrifter i industrien til 3,1 prosent i 2019. Anslagene viser 3,1 prosent lønnsvekst for arbeidere og 3,0 prosent for funksjonærer i industrien. Ramma for frontfaget og de andre store forhandlingsområdene var i fjor 3,2 prosent.

TBU anslår lønnsveksten i 2019 til 3,8 prosent for statsansatte, 3,5 prosent for kommuneansatte og 3,4 prosent for ansatte i helseforetakene. En del av lønnsveksten ut over ramma for oppgjørene kan i staten forklares med stor vekst i faste- og variable tillegg, særlig i forsvaret, og i kommunesektoren med en høyere andel ansatte med høyskoleutdanning. Få av Unios grupper har hatt høyere lønnsvekst enn ramma for oppgjørene. Undervisningsansatte anslås av TBU å ha hatt en årslønnsvekst på 3,0 prosent i 2019.

Konsumprisene steg med 2,2 prosent fra 2018 til 2019. TBU's anslag i mars 2019 i forkant av inntektsoppgjørene i fjor var «om lag 2,4 prosent» (opp 0,2 prosentpoeng fra den foreløpige februar-rapporten).

TBU anslår 12. august en konsumprisvekst på 1,4 prosent i 2020 (opp 0,2 prosentpoeng fra juni-rapporten). SSBs siste anslag fra juni 2020 var på 1,2 pst. Det er særlig lavere elektrisitetspriser som trekker ned anslaget på KPI-veksten i 2020. Usikkerheten i anslagene er først og fremst knyttet til utviklingen i elektrisitetsprisene og i kronekursen, samt de videre konsekvensene av koronakrisa.

Unios prioriteringer:

- Unio krever at utdanning, kompetanse, ansvar og risiko skal verdsettes bedre lønnsmessig
- Unio krever at rammene for årets hovedoppgjør gir klar reallønnsvekst
- Unio krever at klima og bærekraftsmålene tas inn i trepartsarbeidet
- Unio krever at det iverksettes et partssamarbeid for forebyggende og helsefremmende arbeidsmiljø med mål om reell mulighet for lengre yrkesliv
- Unio krever at omstillinger og omorganiseringer initiert av myndighetene ikke skal finansieres av ramma i tariffoppgjøret
- Det legges til grunn at kravene tilpasses de enkelte tariffområders situasjon
- Der forholdene tilsier det, bør prosenttillegg prioriteres. Flere lønns- og systemmessige virkemidler må vurderes i de enkelte tariffområder
- Unio krever at det gis fullt skattefradrag for fagforeningskontingent

